

Kamera lahko vstopi v globino duše

Žiga Čamerlik

Ljubljana – Gledališki in filmski režiser **Vinko Möderndorfer** je dvignil veliko prahu že s svojim prvim celovečernim filmom *Predmestje*, ki je bil v ugledni reviji *Variety* izbran za enega desetih najboljših evropskih filmov leta 2005 po mnenju ameriških kritikov. Zgodba pa je v Sloveniji postala razpita zaradi teme, ki jo obravnava – nacionalizma in ksenofobije. Njegov drugi film *Pokrajina št. 2* (nagrada strokovne žirije za najboljši film leta na Festivalu slovenskega filma v Portorožu) gre še korak dlje: ponovno nas vrača k nepriljubljeni temi povojnih pobojev in nas na neki neverbalni ravni spodbuja k narodni pravi. Danes zvečer bo na TV Slovenija primerno prikazana televizijska komedija *Vaja zbora*, ki govori o mladem, ambicioznem glasbeniku in dirigentu, ki se na povabilo župana napoti v malo slovensko mesto, kjer naj bi vodil zbor in z njim promoviral lokalno kulturo tako v domačem okolju kot tudi v tujini. Kmalu se izkaže, da zadeve niso takšne, kot jih je pričakoval, in komedija se prelomi v trpko satiro...

Je naključje, da se v svojih filmih ukvarjate predvsem z vročimi družbenopolitičnimi temami, kot so ksenofobija in nacionalizem v Predmestju in povojni vojbi v Pokrajini?

Ne, ni naključje. Film razumem tudi kot aktualno umetnost, ki se mora ukvarjati s problemi časa, v katerem nastaja. Vendar na neki univerzalni način, ne pa dnevnopolitičen. Nesrečna okoliščina *Predmestja* je bila, da je zazivel svoje filmsko življenje ravno v trenutku, ko je bila zgodba o izbrisanih najbolj dnevnopolitično aktualna. Javnost ga je

fotografija Luba Gubina

Vinko Möderndorfer: Čas, ki ga živimo, je kljub kapitalistični brutalnosti več kot primeren, da ga komediografi razkrinkajo. Še več, mislim, da je celo nujno, da ga. To je v družbi, kjer vladata boj za oblast in brutalnost novopečenih kapitalistov ter smrtno resnih parlamentarnih klovnov, in v vladavini negativne selekcije ter nesposobnosti tako rekoč komediografova dolžnost.

na neki način poistovetila z aktualistično zgodbo o izbrisanih, čeprav *Predmestje* še zdaleč ne govori samo o tem. Govori predvsem o nečem veliko humornem: o rojevanju novodobnega fašizma.

Imate kakšen poseben pristop pri vodenju igralcev glede na to, da so bolj naravni kot v večini slovenskih filmov?

Mislím, da se je način igre, predvsem pred kamero, v zadnjih dvajsetih letih zelo spremenil. Mlajša generacija igralcev odlično obvlada igro pred kamero. Film ni več nekaj posebnega, neka posebna oblika umetnosti, film je preprosto duh časa in zato nam je vsem

zelo blizu. Sicer pa sem prepričan, da je umetnost igre ena sama. Ne obstajata filmska in gledališka igra. Mogoče so razlike v stilu, v tehnologiji, v kompoziciji vloge, ki jo pri filmu v resnici sestavi montaža, končna oblika filma, v gledališču pa vloga, lik, značaj drži in obvladuje igralec sam med vsem časom predstave. Gledališče zmore več stilizacije, več različnih načinov igre. V tem je gledališče bogatejše. Film pa je za vezan realizmu in nekakšni mikroskopski prepričljivosti. Filmska kamera ima še neko drugo, bolj pomembno funkcijo, kot je približevanje in oddaljevanje različnih planov in izrezov. Fil-

mska kamera ima moč, da lahko vstopi v globino duše.

Kaj je recept za ustvarjanje ozračja v vaših filmih?

Atmosfera je zelo pomembna. Tako v gledališču kot v filmskem prizoru. Pravo filmsko atmosfero določene sekvence ustvari scenografija, prava situacija, pa tudi ozračje na snemanju. In ne nazadnje dogajanje med osebami filmske zgodbe. Torej tudi atmosfero v določenem filmskem prizoru ustvari igralec. Zato pa so pomembne vaje, ki so seveda malce drugačne kot v gledališču. Pomembni so tudi kostumi, oprema prostora. Skratka, iz na videz nepomembnih detajlov poskušamo splesti zgodbo atmosfere, ki potem na filmu igra zunaj besede, zunaj slike, s svojo lastno močjo. Na snemanju pa je pomembna še neka druga atmosfera, ki jo mora pripraviti režiser, da lahko igralcu omogoči, da bo v pravem trenutku našel pravo čustveno situacijo in jo potem tudi peljal skozi vso sekvenco. Pri tem so pomembne tudi takšne tehnikalijske, kot je plan snemanja, zbranstvo tehnične ekipe, vrstni red kadrov itd. Vse pa mora biti v službi igralca in njegove umetnosti, samo z njim je lahko filmska zgodba dobra in prepričljiva.

V nasprotju z dvema celovečercema je vaš televizijski film Vaja zbora komedija. Za kakšno vrsto komedije gre?

Vaja zbora je predvsem slovenska komedija. Najbrž ni države na svetu, ki bi kot svoj nacionalni šport, kot del nacionalne identitete in ponosa, gojila pravi zborovski petje. Zbor in vaja zbora nista samo sinonim za nacionalno kulturno zavednost, temveč tudi sinonim za druženje, zabavo pa tudi za različne prepire in prepirčke. Vaja zbora smo vsi.

Župani, politiki, umetniki, podjetniki, upokojenci... Vsi pojemo v istem zboru. Vsi smo člani istega zbora. V tem segmentu naša lahkotna komedija pokaže v smeri nekega drugega združarskega zbora, ki ga vsi dobro poznamo in nad katerim se včasih tudi grenko nasmejemo.

Kakšno je stanje komedije na Slovenskem?

Komedija je najverjetneje najbolj priljubljena in hkrati tudi najbolj zančevana literarna in gledališka zvrst. Kadar jo obožuje občinstvo, jo običajno sovraži tako imenovana kritika. In tiste komedije, ki jih čislajo akademiki, se zdijo povprečnemu občinstvu dolgočasne in kaj malo smešne igre.

Komedija je pogosto nekakšna čudna desetnica dramske literature in družbe. Kadar se zdi času primerno, jo čišla, kadar pa ne, jo graja kot cenenjo zabavo. V resnici pa komedija gledalcu ponudi sprostitev, možnost takojšnje reakcije in s tem na neki način tudi katarze. Smeh je sproščujoč, hkrati pa omogoči določeno mero olajšanja.

Bistvo inteligentnega, civilizacijskega smeha je prav sposobnost smejeti se na svoj račun. Tega nam Slovencem manjka. Zelo hitro smo užaljeni in potem užaljenost pestujemo še dolgo dolgo časa. Ta nos blokira. Ta nesposobnost samoironije se nam pozna tudi na drugih ravneh življenja, predvsem političnega. Odsotnost samoironije pri Slovencih je boleča točka nacionalnega značaja, ki je bil v stoletni zgodovini naroda vzgajan v spovednicah in na prižnicah, prav zato pa nam je kar naprej primanjlovalo samozavesti. Na svoj račun se lahko smejemo samo samozavestni narodi. Za dobro komedijo namreč potrebuješ državo. Lastno državo, ki ji lahko kažeš komedijsko zrcalo.